

УДК 340.13 (094)

І.В. АТАМАНЧУК, Ю.І. КОВАЛЬЧУК

Ірина Володимирівна Атаманчук, кандидат юридичних наук, доцент Університету сучасних знань

Юрій Іванович Ковальчук, кандидат юридичних наук, доцент Київського університету права НАН України

ОКРЕМІ АСПЕКТИ УНІФІКАЦІЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК ГАРМОНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У зв'язку з визначенням Україною інтеграції до Європейського Союзу (далі – ЄС) як стратегічної мети, включаючи членство в цьому міжнародному об'єднанні, важливим завданням юридичної науки є приведення вітчизняного процесуального законодавства у відповідність до права Європейського Союзу, що зумовлює реформування правової системи країни в цілому. Досліджуючи чинники впливу на формування сучасного процесуального права України, неможливо залишити поза увагою вплив на формування вітчизняних процесуальних норм сучасну потребу в уніфікації правових норм. Шлях до європейської інтеграції передбачає модернізацію економіки, зміцнення фінансової системи, створення прозорої та неупередженої судової й правоохоронної систем, діяльність яких буде спрямована насамперед на реальне забезпечення та захист основних прав та свобод людини. Цей процес передбачає реформування процесуально-правової системи України на основі принципів та стандартів, що утвердилися на загальноєвропейському рівні на основі сучасного демократичного міжнародного права в результаті діяльності європейських регіональних міжнародних організацій. До них, крім Європейського Союзу, належать і Рада Європи, а також Організація з безпеки і співробітництва в Європі.

За таких умов особливої актуальності набувають питання, пов'язані з науковим аналізом правової уніфікації, що відбувається у результаті впливу сучасних інтеграційних процесів на розвиток вітчизняного процесуального права та випрацюванням на цій основі науково обґрунтованих напрямів його подальшого удосконалення й гармонізації процесуального законодавства України. Важливість процесів практичного використання правових інститутів та європейських стандартів у сфері процесуально-правового регулювання, актуальність питань гармонізації законодавства України із правовими нормами Європейського Союзу, зокрема, та європейської інтеграції в цілому, обумовлюють необхідність дослідження цих проблем як у практично-прикладному, так і в загальнотеоретичному аспектах.

Загальнотеоретичні питання реформування правової системи України в аспекті європейської інтеграції розглядалися у працях Б.І. Андрусишина, В.Н. Денисова, А.С. Довгерта, В.К. Забігайла, О.В. Задорожного, А.П. Зайця, Ю.Д. Ільїна, Л.В. Луць, Н.Р. Малишевої, В.Є. Мармазова, В.І. Муравйова, В.Ф. Опришка, Л.Д. Тимченко, К.К. Сандровського, С.В. Шевчук, Ю.С. Шемшученка та ін.

Окремі аспекти уніфікації права, зокрема процесуального права, досліджували О.А. Беляневич, В.І. Бобрик, В.М. Горшенев, Ю.М. Грошевий, Р.А. Калюжний, Р.О. Куйбіда, О.Г. Лук'янова, Р.Е. Островерха, А.О. Селіванов, В.В. Уваров, Д.М. Шадура та інші вчені.

Вузькогалузеві дослідження даної тематики здійснювали такі науковці: А.В. Столітній проаналізував окремі аспекти застосування міжнародних правових норм у системі національної кримінальної юстиції, визначив шляхи реформування кримінального процесуального законодавства з урахуванням міжнародних демократичних тенденцій; Ю.В. Фомін дослідив особливості формування Європейського адміністративного простору, здійснив спробу надати визначення поняттям «Європейський правовий простір» та «Європейський адміністративний простір», приділив значну увагу проблемам забезпечення

реалізації матеріальних адміністративних норм; В.Г. Перепелюк розглянув фактори, які впливають на процеси уніфікації процесуального права, зокрема проаналізував суперечності між такими факторами, як практика Європейського суду з прав людини та практика Конституційного Суду України; М.Г. Хаустова дослідила одну із тенденцій розвитку права в умовах глобалізації – тенденцію універсалізації та уніфікації права; А.В. Смітюх здійснив аналіз окремих питань уніфікації цивільного, адміністративного та господарського судочинства в ході реформи процесуального законодавства України; Н.М. Пархоменко науково обґрунтувала методи, етапи та види гармонізації законодавства України з європейським законодавством; Т.М. Середя розглянула проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу; В.Г. Перепелюк присвятив своє дослідження аналізу факторів, які впливають на процеси уніфікації процесуального права, а також визначив співвідношення цих факторів.

Важливим джерелом дослідження питань уніфікації права та питань впливу інтеграційних процесів на розвиток процесуального права України виступають також міжнародні договори, конвенції, регламенти, конституції та конституційні акти європейських країн.

Однак, зважаючи на проведені наукові дослідження, присвячені різним аспектам зближення правової системи України з правовою системою Європейського Союзу, слід зазначити, що наразі залишається ще багато недосліджених аспектів уніфікації процесуального права, зокрема питання впливу інтеграційних процесів на формування та гармонізацію вітчизняного процесуального права.

Метою статті є визначення окремих аспектів уніфікації процесуального права України в умовах сучасних інтеграційних процесів та як чинника гармонізації національного права.

Термін «уніфікація» традиційно застосовувався у вітчизняному праві для характеристики діяльності держав із створення одноманітного правового регулювання певних суспільних відносин шляхом розроблення єдиних правових норм. Випрацювання уніфікованих правових норм дає змогу на законодавчому рівні усунути неоднорідне правове регулювання, позбутися прогалів у праві. Саме тому у навчальній літературі уніфікація зазвичай трактується як узгодження норм, що містяться в нормативних актах різних держав, з метою досягнення одноманітності в правовому регулюванні відносин з іноземним елементом¹. Змістовно подібне визначення терміна «уніфікація» надають сучасні наукові джерела, зокрема найпотужніша вітчизняна юридична енциклопедія визначає уніфікацію права (франц. unification, від лат. unus – один і facere – робити) як процес приведення чинного права до єдиної системи, усунення розбіжностей і надання одноманітності правовому регулюванню подібних або близьких видів суспільних відносин². Більш широке трактування поняття «уніфікація» можна зустріти у міжгалузевих довідкових джерелах, наприклад, у «Енциклопедичному словнику бізнесмена» уніфікація визначається (від англ.: unification; нім.: Unifizierung (f); фр.: unification; пол.: unifikacja [ujednoczenie]) як процес приведення будь-чого до єдиного стандарту, форми³.

Н.М. Пархоменко вважає, що необхідність в проведенні уніфікації права виникає у зв'язку з ускладненням суспільного життя і розвитком суспільних відносин при: утворенні нових держав, на території яких діють складові різних правових систем; формуванням єдиної правової системи союзних держав; у процесі зближення правових систем держав, які утворюють різні міждержавні об'єднання тощо. Уніфікація стосується як правотворчості, так і правозастосування⁴.

У теорії розрізняють такі підходи до узгодження правових норм: 1) зближення законодавства, тобто визначення загальних програм, напрямів, етапів та способів зближення законодавства в певній сфері; 2) його гармонізація, що полягає в запровадженні спільних правових принципів наукових концепцій. Гармонізація може здійснюватися в односторонньому порядку або на основі взаємності⁵.

Державна політика України щодо адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу формується як складова частина правової реформи в Україні та спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроекування, обов'язкового врахування вимог законодавства Європейського Союзу під час нормопроекування⁶. Відповідно до розділу 4 Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р. (далі – Закон), адаптація законодавства України є плановим процесом, що включає декілька послідовних етапів, на кожному з яких повинен досягатися певний ступінь відповідності законодавства України до *acquis* Європейського Союзу. У розділі 5 цього Закону першим завданням початкового (першого) етапу Програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу було визначено забезпечення розробки глосарію термінів *acquis communautaire* для адекватності їхнього розуміння та уніфікованого застосування у процесі адаптації, а також розроблення і запровадження єдиних вимог до перекладів актів *acquis communautaire* українською мовою, створення централізованої системи перекладів⁷. *Acquis communautaire* (*acquis*) – це права система Європейського Союзу, яка включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ⁸.

При регулюванні відносин, що мають юридичний зв'язок із правопорядками двох або більше країн, може виникати колізія правових систем держав, з якими пов'язані суб'єкти чи об'єкти правовід-

носин, або ж юридичні факти, що вплинули на їхнє виникнення, зміну чи припинення. Аналіз процесу наближення українського процесуального законодавства до правової системи Європейського Союзу дає змогу виявити типові правові колізії, що потребують нагального вирішення. Оскільки адаптація українського законодавства до законодавства Європейського Союзу відбувається одночасно з правовою реформою в Україні, перед державою стоїть завдання оновити законодавство відповідно до міжнародних принципів і стандартів. Чинна законодавча база України формується під впливом складних економіко-політичних процесів, має певні суперечності і потребує вдосконалення. 16 вересня 2014 р. було прийнято Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», якою визначається порядок виконання зобов'язань України, які випливають зі ст. 8 Угоди, щодо ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 року. Для України, котра проголосила свою незалежність і стала на шлях демократичних перетворень та побудови правового суспільства, членство в Організації з безпеки і співробітництва в Європі (далі – ОБСЄ), Інтерполі, Організації економічного співробітництва і розвитку (далі – ОЕСР) та інших, подальша співпраця з Європейським Союзом має стратегічне значення, позаяк європейський вектор зовнішньої політики України, особливо співробітництво з різними, зокрема правозахисними, організаціями, є одним із пріоритетних, адже саме правоохоронна система покликана захищати права людини та надбання демократії цивілізованої держави.

Для можливості проведення економічних реформ в Україні економічною частиною Угоди про асоціацію передбачена імплементація положень європейського законодавства до законодавства України, яка повинна відбуватися з дотриманням вимог базових директив ЄС.

У процесі адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС перед законотворчими органами гостро постає питання подолання правових колізій. «Колізія» – слово, яке походить від латинського *collisio*, що означає «зіткнення»⁹. Колізія права найчастіше спостерігається у приватних правовідносинах, зокрема при здійсненні судочинства, у справах з так званим іноземним елементом, та полягає у різниці змісту норм законів країни суду й тієї держави, до якої належить іноземний елемент. Причинами колізії є наявність іноземного елемента у правовому відношенні та різним змістом права різних держав, з якими це відношення пов'язане. У сфері процесуально-правового регулювання найчастіше проблема «вибору закону» виникає перед судовими органами та вирішується за допомогою відповідної колізійної норми, яка не вирішує ситуацію по суті, а тільки вказує на компетентний закон, який підлягає застосуванню до конкретної ситуації. Саме у цьому полягає особливість застосування колізійних норм. Слід зазначити, що у процесуальних правовідносинах з іноземним елементом часто мають колізії процесуально-правові системи різних держав. Такі колізії можуть бути пов'язані як з колізіями матеріального права (його вибору, кваліфікації, тлумачення), так і з колізіями процесуального права (тобто, право якої держави повинно застосовуватись до процесуальних відносин, що пов'язані із здійсненням судочинства). Сучасні процеси гармонізації правового регулювання спрямовуються в русло уніфікації матеріально-правових, процесуально-правових та колізійних норм. Уніфікація процесуально-правових норм, як правило, здійснюється у двосторонніх міжнародних угодах, зокрема, міжнародних договорах України про правову допомогу. З метою гармонізації вітчизняного законодавства за минулі роки були прийняті численні закони, спрямовані на вдосконалення процесуально-правового регулювання різних сфер життєдіяльності суспільства. Так, Господарський процесуальний кодекс України було доповнено розділом V-1 «Запобіжні заходи» (згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової охорони інтелектуальної власності»), у якому визначено перелік запобіжних заходів у правовідносинах, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності. У сферах боротьби та запобігання злочинності законодавча практика України активно переймає практичний міжнародний досвід, зарубіжні правові доктрини, ефективні законодавчі механізми. Так процесуально-правові норми Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України з регулювання питань міжнародного співробітництва розроблялись з урахуванням зарубіжного кримінально-процесуального законодавства. Розділом IX КПК України урегульовані такі питання, як: загальні засади міжнародного співробітництва, міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій, видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція), кримінальне провадження у порядку перейняття, визнання та виконання вироків судів іноземних держав та передача засуджених осіб. Розкриваючи тему щодо приведення кримінально-процесуальних норм до міжнародних стандартів, необхідно відзначити положення ст. 336 КПК України стосовно застосування відеоконференції при проведенні слідчої дії в рамках надання правової допомоги у кримінальних справах, що має забезпечити відповідність кримінально-процесуальної форми вимогам сьогодення та поліпшити надання міжнародної правової допомоги. Також було внесено зміни до ч. 4 ст. 151 «Підстави забезпечення позову» Цивільного процесуального кодексу України (відповідно до Закону України «Про судовий збір») щодо техніко-юридичного вдосконалення цивільного процесу.

Одним із актуальних напрямів законодавчої діяльності є питання правового забезпечення процесів стандартизації. Сучасне правове регулювання стандартизації дещо ускладнюється у зв'язку з процесами впровадження в національне законодавство України як держави-члена Світової організації торгівлі положень Угоди СОТ про технічні бар'єри в торгівлі, зокрема Кодексу добродійної практики з розроблення, прийняття та застосування стандартів, впровадження міжнародних та європейських принципів стандартизації (ст. 4; ст. 23 Закону України «Про стандартизацію»). У рамках такого переходу спостерігається систематичне внесення численних змін у чинні нормативні акти з регулювання стандартизації, зокрема скасування одних стандартів та встановлення інших. Можна зазначити, що перехід на європейську модель стандартизації, тягне за собою виникнення проблемних питань узгодженості та недосконалості діючого нормативно-правового регулювання, відсутність застосування в національних стандартах принципів уніфікації, взаємозамінності й сумісності.

Н.М. Пархоменко розглядає гармонізацію національного законодавства з європейським та міжнародним правом як послідовний процес, що складається з п'яти етапів. Досліджуючи етапи гармонізації національного законодавства з європейським та міжнародним правом, Н.М. Пархоменко підкреслює, що важливе значення для процесу гармонізації права має одноманітне тлумачення термінів і понять, які використовуються в міжнародно-правових документах. Передумовою цього є правильний переклад актів, що гармонізуються. (Наприклад, наказом Міністерства юстиції України від 26 листопада 2003 р. № 144/5 затверджений Порядок перекладу актів європейського права українською мовою). При цьому важливим є надання перекладам статусу офіційного документа¹⁰.

Створенню уніфікованих актів передують ретельна підготовча робота, порівняльні дослідження відповідного нормативного матеріалу багатьох країн з метою встановлення як схожих положень, так і відмінностей, щодо яких необхідно досягти єдності. Так, А.В. Смітюх вважає за необхідне зазначити, що іноземні фізичні та юридичні особи відповідно до ст. 410 ЦПК України мають право звертатись до судів і користуватись цивільними процесуальними правами для захисту своїх прав та інтересів нарівні з громадянами України¹¹. Не є винятком з цього правила й право іноземців брати участь у процесі за допомогою процесуальних представників або через них, серед яких особливе місце займають консули та інші посадові особи, які виконують консульські функції. Особливістю процесуального представництва консулами іноземців є те, що правовідносини між консулом та судом регулюються, крім норм, закріплених у ЦПК України, також нормами міжнародних договорів, які згідно зі ст. 413 ЦПК застосовуються у цивільному процесі в разі, якщо норми, що містить законодавство України, відмінні від них¹². Таким чином уніфікація процесуальних норм права може зменшити виникнення колізій і тим самим сприяти одноманітному врегулюванню багатьох питань здійснення судочинства.

Л.А. Луць висловлює думку, що в міжнародно-правовій літературі немає чіткого визначення змісту поняття «гармонізація». Тому звичним стало його ототожнення з поняттям «уніфікація». У разі застосування терміна «гармонізація» до законодавства уточнення потребує саме це поняття: у вітчизняній юридичній науці та практиці поряд із цим терміном часто використовують терміни «адаптація», «імплементация», «апроксимація», «наближення», «рецепція права» та ін.¹³ Н.М. Пархоменко надає таке розмежування вищезазначених термінів:

Адаптація (лат. *adapto* – пристосовую) – процес пристосування до умов, які змінюються; у міжнародному праві адаптація є процесом приведення національного законодавства до норм і стандартів міжнародного права шляхом удосконалення національного законодавства (внесення змін і доповнень, прийняття нових нормативно-правових актів), укладання або приєднання до міжнародних договорів.

Стандартизація – це діяльність, що полягає у встановленні положень для загального і багаторазового застосування щодо наявних чи можливих завдань з метою досягнення оптимального ступеня впорядкування в певній сфері, результатом якої є підвищення ступеня відповідності продукції, процесів та послуг їх функціональному призначенню, усунення бар'єрів у торгівлі і сприяння науково-технічному співробітництву.

Імплементация (англ. *implementation* – «здійснення», «виконання») – процес транспонування актів законодавства, включаючи створення порядку та процедур їхнього впровадження (імплементация у вузькому розумінні); цей процес також включає тлумачення, практику застосування, забезпечення дотримання та виконання норм права органами державної влади (імплементация в широкому сенсі)¹⁴.

У вітчизняному процесуальному праві основним засобом гармонізації є взаємне корегування змісту і форм термінів з метою встановлення між ними точних відповідностей, що часто супроводжується взаємним запозиченням термінів. Прикладними результатами міжнародної гармонізації термінологічних систем можуть слугувати міжнародні термінологічні словники і стандарти, багатомовні інформаційно-пошукові тезауруси, зокрема словник-тезаурус Європарламенту EUROVOC.

На сьогодні процесуальне право України зазнає впливу процесів конвергенції з правом країн Європи, певної уніфікації процесуально-правових норм, що спрощує міжнародні стосунки, зокрема у правоохоронній сфері, дає можливість гармонізувати національні галузі права. Сучасні реформи у сфері судочинства вимагають комплексного підходу, починаючи із упровадження конституційних засад, які визна-

чають нормотворчу діяльність у сфері судочинства та здійснення правосуддя до розумного застосування міжнародних стандартів у процесуальній сфері законотворчої діяльності. З метою сприяння приведенню уніфікації процесуально-правової нормативної бази у 2015 р. була видана збірка європейських та міжнародних стандартів у сфері судочинства, що включає в українському перекладі базові документи щодо функціонування судової системи, судоустрою, прийняті ООН та інституціями Ради Європи, Європейською комісією ефективності правосуддя, Консультативною радою європейських суддів.

Міжнародна правоохоронна уніфікація потребує детального дослідження процесуального права інших держав. Ми вважаємо, що більшість основних, вихідних положень процесуального права – як міжнародного, так і національного права України – збігаються, хоча в деяких випадках зміст конкретних принципів міжнародного процесуального права є ширшим, ніж відповідних принципів процесуального права України, що обумовлюється культурними та переважно економічними відмінностями між Україною та іншими світовими державами. Певні ускладнення при імплементації міжнародно-правових актів, що ратифіковані Верховною Радою України, в національне законодавство України, можуть бути пов'язані з відмінностями між англо-саксонською (на якій в основному базується міжнародне процесуальне право і безпосередньо юридичний процес) та романо-германською (що притаманна Україні) правовими системами (сім'ями). Зазначений аспект відображення принципів процесуального права у національному праві України набуває особливої актуальності для діяльності у сфері співробітництва з міжнародними правоохоронними органами і правоохоронними органами інших держав у боротьбі з міждержавною і транснаціональною злочинністю та розслідування справ, пов'язаних з нею. Взаємодія правоохоронних органів України з компетентними органами зарубіжних держав щодо вирішення питань боротьби зі злочинністю, що має транснаціональний характер або виходить за межі країни, здійснюється лише через Національне центральне бюро Інтерполу (далі – НЦБ Інтерполу), яке визнається центром координації такої взаємодії. Взаємодія між НЦБ Інтерполу в Україні і Державною митною службою, Службою безпеки, Держкомкордоном, Державною податковою адміністрацією України здійснюється на підставі міжвідомчого наказу МВС України, Генеральної прокуратури України, Служби безпеки України, Держкомкордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України № 3/1/2/5/2/2 від 9 січня 1997 р., яким затверджена Інструкція про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів. Відповідно до Інструкції НЦБ Інтерполу в Україні забезпечує співробітництво правоохоронних органів України та зарубіжних країн і надає можливості для обміну оперативно-розшуковою, оперативно-довідковою та криміналістичною інформацією про підготовку і вчинення злочинів та причетних до них осіб, а також архівною та в окремих випадках процесуальною інформацією, обміном досвідом роботи, законодавчими й іншими нормативними актами, навчально-методичною та іншою інформацією з питань діяльності правоохоронних органів.

Підсумовуючи вищевикладене, можемо зазначити, що уніфікація процесуально-правових норм проводиться внаслідок узгодження волевиявлень держав як суб'єктів міжнародного права, що спершу самостійно беруть участь у створенні цих норм, а потім наділяють їх обов'язковою силою та інкорпують або трансформують до власного законодавства. Можна виділити такі ознаки уніфікації процесуально-правових норм: 1) уніфікація стосується незначної кількості суб'єктів; 2) уніфікація процесуально-правових норм є більш простим процесом, ніж уніфікація матеріально-правових норм, і при цьому одна галузь може бути врегульована порівняно невеликою кількістю приписів; 3) уніфіковані процесуально-правові норми сприяють передбачуваності, оскільки їх наявність полегшує сторонам завдання, закон якої країни може бути застосований при здійсненні судочинства. Певні ускладнення уніфікації процесуально-правових норм можуть викликати ситуації, за яких у процесі здійснення судочинства виникає потреба встановлення судом змісту іноземного права, особливо коли суд зобов'язаний застосовувати право країн іншої «правової сім'ї».

У сфері міжнародного процесуального права гармонізація та уніфікація мають здійснюватись, з одного боку, в напрямі узгодження процесуально-правових колізійних норм, а з іншого – у напрямі розширення прямого уніфікованого регулювання відносин з іноземним елементом шляхом укладення відповідних двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів за участю України та країн-членів ЄС, а також приєднання України до конвенцій Ради Європи.

При створенні ефективної процесуально-правової системи відповідно до норм Європейського Союзу у рамках правової держави необхідно одночасно з адаптацією вже наявних законодавчих актів приймати нові, узгоджені із правовим полем Європейського Союзу. Процес адаптації законодавства України потребує високого рівня правосвідомості громадян та злагодженої співпраці всіх гілок влади. Уніфікація процесуально-правових норм спрощує міжнародні стосунки, зокрема у правоохоронній сфері, дає можливість гармонізувати національні галузі права. Здійснення подальшої уніфікації процесуально-правових норм допоможе зменшити виникнення колізій і тим самим сприяти одноманітному врегулюванню багатьох питань процесуально-правової сфери, зокрема здійснення судочинства.

¹ Міжнародне приватне право : навч. посіб. / за заг. ред.: В.М. Гайворонський, В.П. Жушман. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 366 с.

² Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т. 6: Т–Я. – 2004. – 768 с.: іл., с. 215.

³ Енциклопедичний словник бізнесмена: Менеджмент, маркетинг, інформатика / під заг. ред. М.І. Молдованова. – К.: Техніка, 1993. – 856 с. – Терміни парал. рос., англ., нім., фр., пол.

⁴ Пархоменко Н.М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види / Н.М. Пархоменко // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 1. – С. 338–342.

⁵ Міжнародне приватне право: навч. посіб. / за заг. ред.: В.М. Гайворонський, В.П. Жушман. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 366 с.

⁶ Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон від 18 березня 2004 р. № 1629-IV : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>

⁷ Там само.

⁸ Там само.

⁹ Міжнародне приватне право: навч. посіб. / за ред. С.Г. Кузьменка. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 316 с.

¹⁰ Пархоменко Н.М. Вказана праця. – С. 338–342.

¹¹ Смітюх А.В. Щодо уніфікації цивільного, адміністративного та господарського судочинства в ході реформи процесуального законодавства України / А.В. Смітюх // Вісник Одеського національного університету. – 2007. – Т. 12. – Вип. 11: Правознавство. – С. 77–83.

¹² Цивільний процесуальний кодекс України : Закон від 18 березня 2004 р. № 1618-IV : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

¹³ Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти) / Л.А. Луць; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2003. – 304 с. – С. 19.

¹⁴ Пархоменко Н.М. Вказана праця. – С. 338–342.

Резюме

Атаманчук І.В., Ковальчук Ю.І. Окремі аспекти уніфікації процесуального права України як чинник гармонізації національного права в умовах європейської інтеграції.

У статті розглядається вплив інтеграційних процесів на формування та розвиток сучасного процесуального права України, аналізуються окремі аспекти уніфікації процесуального права України, використання правових інститутів та європейських стандартів у сфері процесуально-правового регулювання, обґрунтовується актуальність питань гармонізації процесуального законодавства України із правовими нормами Європейського Союзу.

Ключові слова: процесуальне право, європейська інтеграція, міжнародне правове співробітництво, правова уніфікація.

Резюме

Атаманчук И.В., Ковальчук Ю.И. Отдельные аспекты унификации процессуального права Украины как фактор гармонизации национального права в условиях европейской интеграции.

В статье рассматривается влияние современных процессов интеграции на развитие процессуального права Украины, анализируются отдельные аспекты унификации процессуального права, внедрение правовых институтов и европейских стандартов, обосновывается актуальность вопросов гармонизации процессуального законодательства Украины с правовыми нормами Европейского Союза.

Ключевые слова: процессуальное право, европейская интеграция, международное правовое сотрудничество, правовая унификация.

Summary

Atamanchuk I., Kovalchuk Y. Separate aspects of unification of judicial right for Ukraine as factor of harmonization of national right are in the conditions of integration in the European legal relationships.

The development of judicial rights for Ukraine are examined within the framework of international cooperation, coming from the general theoretical analysis of the modern development of the status of separate judicial branches and institutes. The processes of integration of judicial rights for Ukraine are analysed in the European legal relationships. Influence of integration processes is examined on forming and development of modern judicial right for Ukraine, analysed cream aspects of the use of legal institutes and European standards in the field of judicially legal adjusting, actuality of questions of harmonization of judicial legislation of Ukraine is grounded with the legal norms of European Union.

Key words: procedural law, procedural and legal regulation, international cooperation, integration of law.